

EXAMENSARBETE

Våren 2011

Sektionen för Hälsa och samhälle
Socionomprogrammet

En hjälpande hand

Medlarens metoder och förhållningssätt i
arbetet med gärningspersoner och brottsoffer

Författare

Louise Nilsson

Malin Sandberg

Handledare

Ann-Margreth Olsson

Examinator

Henrik Loodin

*... man måste medla med hjärtat,
man måste låta hjärtat vara med...*

- citat från en respondent

Abstract

Author: Louise Nilsson & Malin Sandberg

Title: A helping hand - The mediator's methods and approach to the task deed persons and victims.

Supervisor: Ann-Margreth Olsson

Assessor: Henrik Loodin

The purpose of this study was to examine the mediators' views on their work; mediation by reason of the breach. The starting point was to find out the mediator's approach and attitude in relation to the perpetrator and victim, and the prevailing regulatory framework. After review of the literature, we came to the realization that knowledge of this area was very limited and thus presents an unexplored topic. It emerged from the results that the mediators emphasize the importance of maintaining impartiality and neutrality in the process of mediation and that it is important to create a good relationship with both parties. The methods used by the mediators is not so different much about, but the mediators apply Crime Prevention Council handbook. Since mediation is a rather lonely profession when they are not very many, are the mediators to network with other municipalities to exchange experiences and knowledge and through this develop their professional role and mediation activities.

Keywords: mediation, mediator, method, approach, young offenders

Innehållsförteckning

Förord	1
1. Inledning	2
1.1 Orientering i ämnet	3
1.2 Syfte och frågeställningar	4
1.3 Förklaring av gjorda avgränsningar	5
1.3.1 Centrala begrepp	5
1.4 Metod och Urval	6
1.5 Validitet och reliabilitet	9
1.6 Vår förförståelse av ämnet	10
1.7 Etisk reflektion	10
1.8 Analysmetod	11
1.9 Källkritik	12
2. Litteraturgenomgång och tidigare forskning	13
2.1 Presentation om medling som metod	13
2.1.1 Reparativ rättvisa	14
2.2 Lag 2002:445: Medling med anledning av brott	14
2.3 Medlingsprocessen	15
2.4 Medlarens åtagande och förhållningssätt	18
2.5 Tidigare forskning	20
3. Teoretisk referensram	22
3.1 Differentiell skam	22
3.2 FIRO	23
3.3 Goffmans rollteori	24
3.4 Symbolisk interaktionism	24
4. Redovisning och analys	26
4.1 Medlarens syn på yrkesrollen	26
4.2 Medlarens tillämpning av metod	27
4.2.1 Olika metoder beroende på brottets omfattning	29
4.3 Medlarens tillämpning av förhållningssättet	30
4.3.1 Förhållningssättets eventuella påverkan på medlingsprocessen	31
4.4 Medlarens tillämpning av det syrande regelverket	32
4.5 Medlarens syn på utvecklingen av verksamheten	33
4.5.1 Medlarens syn på utvecklingen av yrkesrollen	35
5. Sammanfattning och slutdiskussion	37
Referenslista	41
Bilaga	43

Förord

Denna uppsats är skriven inom ramen för kursen självständigt fördjupningsarbete i socialt arbete på Högskolan i Kristianstad. Vi har valt att skriva om medlarens metoder och förhållningssätt i relation till gärningspersonen och brottoffret, samt hur medlaren förhåller sig till det professionellt styrande regelverk som råder. Det har varit mycket intressant och givande och vi har genom detta arbete getts möjlighet till att öka våra kunskaper kring just ämnet medling vid brott.

Vi vill tacka vår handlare Ann-Margreth Olsson för hennes stöd och vägledning genom uppsatsarbetet. Likaså vill vi tacka samtliga respondenter som har bidragit med material, så att denna studie kunnat bli genomförbar. Slutligen vill vi också tacka varandra för ett gott samarbete.

Kristianstad den 30 maj 2011

Louise Nilsson & Malin Sandberg

1. Inledning

Drivkraften bakom alla människors handlingar är ett försök att tillgodose behov och när dessa behov är hörda och bekräftade möjliggörs en gemensam grund för kontakt och samarbete (citat från en respondent).

Ovanstående citat har vi hämtat från vår studie.

Vårt intresse för medling startade då en av oss under praktiken kom i kontakt med medlingsverksamheten i Kristianstad kommun. Genom samråd och genomgång av litteratur fann vi att ämnet medling med anledning av brott intresserade oss båda, vilket gjorde att vi bestämde oss för att fördjupa oss i ämnet. Vi är båda nyfikna på socialt arbete i relation till rättsliga processer. De personer som i sin yrkesroll arbetar med socialt arbete kommer möjligen på ett eller annat sätt i kontakt med medlingsverksamheter, vilket medför att ämnet är högst relevant att få ökad kunskap kring. Studien fokuserar på medlars utförande vad gäller användandet av metod samt dennes sätt att förhålla sig till gärningsperson och brottsoffer, dessa aspekter har vi valt att belysa eftersom vi upplever dem som två viktiga redskap inom arbetet som medlare. Vidare har vi valt att vända oss till medlingsverksamheter som i sitt arbete utför medling med lagen som stöd; Lagen om medling med anledning av brott. Då socionomutbildningen inte ger något större utrymme för ämnet, anser vi att medling vid brott är ett arbetsområde som vi vill lyfta upp och belysa, dels för att medling vid brott är ett relativt nytt område inom socialtjänsten samt att vi anser att ämnet är viktigt för samhället.

Vi vill här inledningsvis ge läsaren en presentation om uppsatsens fortsatta framställning. I kapitel Ett ges en orientering i ämnet, vi anger studiens syfte och frågeställningar samt en förklaring av gjorda avgränsningar. Vidare presenteras centrala begrepp för studiens innebörd, som fortsätter med en metod och urvals dels, samt validitet och reliabilitet, och författarnas förförståelse av ämnet. Sist klargör vi för vår etiska reflektion, studiens analysmetod samt källkritik. I kapitel Två redogörs för litteraturgenomgång och tidigare forskning. I kapitel Tre presenteras vår teoretiska referensram och i kapitel Fyra redogörs och analyseras den empiri som intervjuerna har resulterat i. I kapitel Fem sammanfattar och diskuterar vi vad som framkommit under uppsatsarbetet. Vårt val av att använda underrubriker gör uppsatsen överskådlig och mer strukturerad för läsaren.

1.1 Orientering i ämnet

Medling med anledning av brott har förekommit i Sverige sedan slutet av 1980-talet och bygger på filosofin om reparativ rättvisa. Under de första tio åren fanns det endast ett fåtal kommuner som bedrev medling. Med tiden har medlingsverksamheten utvecklats och gjort stora framsteg. I slutet av 1990-talet fick Brottsförebyggande rådet (Brå) i uppdrag av regeringen att ekonomiskt stödja och samordna en försöksverksamhet gällande medling i ett trettiootal kommuner runt om i landet (Odén et al, 2007). Uppdraget resulterade i att 2002 antog riksdagen en medlings lag (SFS 2002:445, Medling med anledning av brott), som en ramlag för medling i statlig eller kommunal regi (SFS 2002:445). Med ramlag menas att lagen inte detaljreglerar verksamheten utan anger endast syftena och förutsättningarna för att medling ska kunna ske. Målsättningen med lagen är att stödja en enhetlig utveckling av medling i hela landet och därigenom tillgodose kravet på rättssäkerhet (Odén et al, 2007).

Medling kan erbjudas till samtliga lagöverträdare som har blivit dömda för brott. Främst används metoden i de fall när gärningspersonen är under 21 år (Odén et al, 2007). Vid årsskiftet 2007/2008 infördes en ny paragraf i lagen (SFS 2001:453), som kom att innebära att alla kommuner i Sverige är skyldiga att erbjuda medling till unga lagöverträdare (SFS 2001:453 kap 5 § 1c). Målet med paragrafen är att minska riskerna för att gärningspersonen ska begå nya brott samt påvisa att gärningspersonen måste ta sitt ansvar för händelsen inför ”offret” (Odén et al, 2007).

Medling med anledning av brott är ett frivilligt möte där gärningspersonen och brottsoffret träffas tillsammans med en oberoende samt opartisk medlare för att prata om händelserna kring brottet och dess konsekvenser. Innan parterna kan träffas så krävs en del förberedelse, medlaren ska kontakta båda parter samt därefter genomgå ett förmöte med var och en inför det kommande medlingsmötet. Förmötet syftar till att parterna ska informeras om hur medlingsmötet kommer att gå till samt hur parterna på bästa sätt själva kan bidra till ett ”givande” möte (Lindell, 1999). Medling används främst i vissa typer av brott, som vid stöld, misshandel, snatteri, skadegörelse och olaga hot medan det är mindre lämpligt med medling vid händelser som narkotikabrott, sexualbrott samt i brott som begåtts mot barn och kvinnor i familjerelationer (Odén et al, 2007). Syftet med medlingen är enligt svensk lagstiftning att gärningspersonen ska få en ökad förståelse för vad han/hon har orsakat samt vilka konsekvenser händelsen har fått för den drabbade. Brottsoffret ska i sin tur ges möjlighet att

bearbeta sina upplevelser av brottet samt kunna förmedla sina känslor över det som hänt. Parterna ska alltså genom medlingen kunna uppnå förståelse för vad som har hänt men inte nödvändigtvis försonas (Brå, 2005:14).

Lise-Lotte Rytterbro, uppger i sin avhandling *Medling – möten med möjligheter* (2002) att närhet och helande kan ses som medlingens kärna. Genom att mötas ansikte mot ansikte uppnås den närhet som är förutsättningen för ett helande (Rytterbro, 2002). Vidare menar hon att medling bygger på detta starka möte och att det inte finns någon annan social form som kan ge så mycket tecken på subjektivitet som ansikte mot ansikte situationen gör. Mötet mellan gärningspersonen och brottsoffret innebär i de flesta fall en förändring av stereotypa uppfattningar som parterna har om varandra, detta eftersom dessa möten innehåller en mer övertygande kraft än den kunskap som kan fås på annat sätt (Rytterbro, 2002). Mer ingående belysning av medlarens metoder och förhållningssätt behandlas under kapitel 2 Litteraturgenomgång och tidigare forskning.

Som vi nämnt tidigare är medling vid brott en relativt ny verksamhet inom socialtjänsten och högst relevant att få ökad kunskap kring, då vi anser att den har en viktig betydelse för samhället. Utifrån detta menar vi undersöka hur medlare ser på sin yrkesroll, vad gäller metoder och förhållningssätt i arbetet med gärningspersoner och brottsoffer.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet är att undersöka och beskriva medlares metoder och förhållningssätt i arbetet med gärningspersoner och brottsoffer. Vidare vill vi även undersöka hur medlare förhåller sig till det professionella styrande regelverk som råder samt hur medlare ser på den framtida utvecklingen utifrån sitt eget och verksamhetens perspektiv.

De frågor vi önskar besvara är följande:

- Hur beskriver medlare sitt uppdrag utifrån sina erfarenheter?
- Vilka metoder använder sig medlare av för att kunna genomföra medling mellan gärningsperson och brottsoffer?
- Vad anser medlare är viktigt att tänka på för att upprätthålla ett professionellt förhållningssätt?

- Hur ser medlare på sitt utförande av arbetsmetoder och förhållningssätt i relation till det professionellt styrande regelverket?
- Hur ser medlare på den framtida utvecklingen utifrån sitt eget och verksamhetens perspektiv?

1.3 Förklaring av gjorda avgränsningar

För att göra vår undersökning hanterbar och möjlig har vi valt att göra en rad avgränsningar. Vi har först valt att avgränsa oss vad gäller medlingens användningsområde. Medling förekommer och bedrivs olika beroende på om det är en konflikt eller ett brott som ska ”lösas”. Verksamheten är ett relativt stort område att belysa, då det innefattar all form av konflikthantering inom såväl skolväsendet, vid skilsmässor, på arbetsplatser samt inom internationella tvister. Vidare används medling även i de fall då ett brott har inträffat och parterna vill mötas för en eventuell försoning. I denna uppsats har vi valt att avgränsa vårt ämnesval till medling vid brott, vilket innefattar mötet mellan gärningsperson och brottsoffer. Vidare har vi valt att avgränsa vårt ämne till att endast intervjua medlare som yrkespersoner. Vi hade naturligtvis sett ett intresse i att även intervjua gärningspersoner och brottsoffer, men på grund av den svåra tillkomligheten, gällande sekretess, har vi valt att endast rikta uppmärksamheten mot medlares kunskaper och tankar kring sitt eget utförande av arbete. Vår sista gjorda avgränsning behandlar undersökningens geografiska omfattning. Vi har valt att genomföra våra intervjuer i olika kommuner i Skåne, detta för att få en övergripande bild av hur Skånes medlingsverksamheter arbetar i mötet med gärningspersoner och brottsoffer.

1.3.1 Centrala begrepp

Här efter framhålls ett antal centrala begrepp som vi valt att betona och förtydliga utifrån vårt synsätt och uppsatsens fortsatta framställning.

Medling: Generell medling är en konfliktlösningsmetod där två parter möts tillsammans med en opartisk medlare för att finna en lösning på en konflikt.

Medling vid brott: Medling med anledning av brott genomförs i de fall när gärningspersonen har begått en brottslig handling mot ett brottsoffer. Målsättningen med medlingen är att

gärningspersonen ska få möjlighet att reflektera över gärningen, ta ansvar för följderna och ställa till rätta den skada som brottet orsakat brottsoffret. Brottsoffret i sin tur ska få möjlighet att bearbeta de känslor och rädslor som brottet medfört. I mötet mellan parterna är det viktigt att medlaren fokuserar på att stödja och underlätta samtalet för båda parter.

Brottsoffer: Brottsoffer är en person som lidit fysisk, psykisk, känslomässig eller ekonomisk skada till följd av ett brott. Brottsoffer kan även innefatta en juridisk person som tagit fysisk eller ekonomisk skada till följd av ett brott.

Gärningsperson: Gärningspersonen är den person som begått en brottslig gärning eller som på grund av sin starka medverkan i brott är att anses såsom delaktig i brottet i egenskap av medbrottsling.

Unga lagöverträdare: Med unga lagöverträdare menas den person som begått ett brott men som inte fyllt 21 år.

Metoder: Metod är det tillvägagångssätt/arbetssätt som medlaren använder sig av för att skapa ett tryggt och harmoniskt medlingsmöte mellan gärningspersonen och brottsoffret.

Förhållningssätt: Med förhållningssätt menas hur medlaren på ett professionellt sätt väljer att förmedla och bemöta parterna under genomförandet av hela medlingsprocessen.

Vi har valt att använda oss utav ordet *parter* i uppsatsen, då vi syftar på att både gärningspersonen och brottsoffret är parterna.

När vi använda oss utav ordet *medling* så talar vi om medling med anledning av brott om inget annat nämns.

1.4 Metod och Urval

I vår studie har vi valt att använda oss utav kvalitativa intervjuer för att samla in vårt material. Anledningen till detta finner vi i Sam Larsson, John Lilja och Katarina Mannheimers bok *Forskningsmetoder i socialt arbete* (2005), där det står att i genomförandet av kvalitativ metod vill man komma åt individens subjektiva upplevelser utifrån dennes egna ord, uttryck

och meningsbeskrivningar, och det är det vi önskar ta del av (Larsson, Lilja och Mannheimer 2005). Litteratur precis som tidigare forskning är centrala referensällor. Valet att genomföra intervjuer ger oss en möjlighet att gå mer på djupet med våra forskningsfrågor.

Som urvalsmetod av intervjupersoner har vi använt oss av klusterurval. Kluster är en grupp i den totala populationen som man har anledning till att tro att den representerar den totala populationen. Det innebär att urval utförs i flera steg (Hartman, 2004). Den totala populationen i undersökningen består av alla som arbetar som medlare med anledning av brott. Sverige delades in i län som är 22 till antalet och där valde vi ut Skåne län, dels för att det ligger nära oss geografiskt och dels för att vi har anledning till att tro att Skåne är representativt för hela populationen. Skåne består av totalt 33 kommuner och efter vissa efterforskningar på kommunernas hemsidor insåg vi att en del kommuner hade slagit samman sina verksamheter, främst de mindre kommunerna. Deltagande kommuner i vår studie är Kristianstad, Eslöv, Lund, Malmö samt Ängelholm.

Den första kontakten som togs var med medlingsverksamheten i Kristianstad kommun. Dels för att få svar på om det fanns intresse för att medverka i en intervju och dels för att få hjälp att komma i kontakt med andra medlingsverksamheter. Vidare kan nämnas att en del av våra respondenter har rekryterats genom snöbollsprincipen och andra genom vårt eget sökande efter kontaktuppgifter på kommunernas respektive hemsidor. Snöbollsprincipen innebär att intervjuaren tar kontakt med ett mindre antal personer som är relevanta för undersökningens tema och använder därefter dessa för att skapa kontakt med ytterligare respondenter (Bryman, 2011). Frågeställningen eller problemformuleringen har en avgörande roll för vem som kommer att bli intervjuad, samt att intervjupersonerna bör vara olika varandra i så hög grad som möjligt för att kunna få en bred och generell bild av ämnet (Repstad, 1999). Intervjupersonerna som vi valt att kontakta arbetar aktivt med medling i sina respektive anställningar.

Utifrån de funna verksamheterna som bedriver medling kontaktades elva medlare, som vi skickade ett informationsbrev till, vilket innehöll information men också en intervjuförfrågan. En del av respondenterna svarade relativt omgående på vår förfrågan medan andra inte svarade alls. De respondenter som inte svarat på vår intervjuförfrågan ringde vi upp efter några dagar för att förhöra oss om att de hade tagit del av informationsbrevet. Kontakten

genom telefon gav både jakande samt nekande svar. Skälet till de nekande svar vi fick berodde på olika saker, dels så stod verksamheten i sydöstra Skåne helt utan medlare på grund av att ett projekt valts att avslutas och som vidare skulle återgå till kommunernas ansvar. Vidare fanns det verksamheter som valde att avstå på grund av att medlingen ”legat på is” och att en intervju inte skulle utmynna i något representativt material till vår studie.

I strävan efter att besvara våra frågeställningar har vi intervjuat fem personer, vilka samtliga har relevant kunskap om medlarens arbetsmetoder och förhållningssätt i mötet med gärningsperson och brottsoffer men också i relation till det styrande regelverk som råder. Vi har intervjuat en koordinator, två samordnare och två medlare. Samordnarna och medlarna arbetar själva med utförandet av medlingen medan koordinators arbete är att ta emot och fördela ärende till sina underordnade. Trots att koordinatören inte själv har som uppgift att direkt medla, så betraktar vi denna respondent som sakkunnig och representativ i vår studie. Den heltäckande målgruppen har gjort det möjligt för oss att belysa medlarens utföranden ur olika perspektiv vilket vi redovisar i kapitel 4 Redovisning och analys.

Vår ambition gällande antal respondenter har inte varit möjlig att genomföra. Under studiens påbörjande fas hade vi som avsikt att genomföra åtta-tio intervjuer med yrkesverksamma medlare runt om i Skåne. Detta har inte varit genomförbart då vi har haft svårigheter med att finna kunniga intervjupersoner till vår studie. Vi har sammanlagt varit i kontakt med elva yrkesverksamma inom olika kommuner i Skåne, och en handfull skara har slutligen valt att delta i vår studie.

Uppsatsen bygger på semistrukturerade intervjuer, vilket innebär att vi innan genomförandet av intervjuerna valde att göra en lista över förhållandevis specifika teman och frågor kring dem, en såkallad intervjuguide (Se bilaga). Efterhand som frågorna presenterades för respondenterna följde vi upp samtalen när tillfälle gavs. Samtliga intervjuer gav möjligheten till en såkallad ”flexibel intervjuprocess”, vilket vi menar kan liknas vid ett vanligt samtal (Bryman, 2011). De olika teman för studien har inte presenterats i samma ordning för respondenterna eftersom samtalen har sett lite olika ut beroende på hur de tidigare svarat, detta gör att våra intervjuer har haft en låg grad av standardisering (Hartman, 2004). Under intervjuernas genomförande har vi varit införstådda med att problem kan uppkomma gällande semistrukturerade intervjuer, då intervjuaren lägger allt för stort fokus på sina egna

forskningsfrågor och kan lätt gå miste om intressanta områden och aspekter som intervjupersonen sitter inne med (Bryman, 2011). Denna problematik har vi reflekterat över vid samtliga intervjuer.

Vi har båda varit delaktiga i samtliga intervjuer, då den ena av oss har lett intervjun och den andra har noterat vad som sagts av respondenten, som en form av back up till diktafonen. Med hjälp av diktafonen har vi spelat in samtliga intervjuer för att i största mån kunna koncentrera oss på mötet och slippa ägna allt för mycket tid åt att skriva under intervjuens gång. För att göra intervjuerna hanterbara har vi ordagrant transkriberat dem direkt efter genomförandet. Detta har gett oss möjligheten att kunna återgå till intervjuerna och friska upp minnet om exakt vad som sades. Det transkriberade intervjumaterialet har vi diskuterat och analyserat utifrån vårt syfte och vår teoretiska referensram.

I val av metod har vi varit införstådda med att det finns nackdelar med en kvalitativ metod i den bemärkelsen att intervjuare kan påverka respondenterna genom sättet att ställa frågor eller agera på under intervjun, detta har vi haft med oss under genomförandet av samtliga intervjuer. I boken *Närhet och distans* anser författaren att man som forskare ständigt måste reflektera över sig själv, då våra egna känslor och synpunkter kring ämnet ibland måste sättas åt sidan eller kontrolleras för att intervjuerna ska kunna resultera i användbart material (Repstad, 1999). Under uppsatsarbetet har vi regelbundet diskuterat och reflekterat över eventuella situationer som uppstått.

1.5 Validitet och reliabilitet

Här efter följer en kort redogörelse av studiens validitet och reliabilitet. Uppsatsen bygger på intervjuer som vi på ett aktuellt plan har tillämpat med relevant och högst användbar litteratur, för att på trovärdigaste sätt kunna ge en så förklarlig bild som möjligt utifrån vårt syfte och våra frågeställningar. Begreppet validitet definieras som giltighet eller relevans, det vill säga att undersökningen studerar det den är avsedd till att göra och ingenting annat (Thurén, 2009). Bryman (2011) betonar vikten av att samla in data som är relevant för de frågeställningar vi önskar besvara, den litteratur vi gripit oss an likaså valet av våra intervjuer (Bryman, 2011). Då vår intervjuguide baserats på studiens frågeställningar, anser vi att den täcker de relevanta frågor och område som vi ville få besvarat, vilket alltså stärker studiens validitet. Vi har även

varit noggranna med att välja ut rätt litteratur till vårt ämne, att kontakta relevanta intervjupersoner samt följa vårt syfte i uppsatsarbetet för att eftersträva hög grad av validitet.

Begreppet reliabilitet definieras som tillförlitlighet, det vill säga att undersökningen är korrekt gjord (Thurén, 2009). I enlighet med Bryman (2011) har vi upptäckt svårigheterna med att tillämpa begreppet på kvalitativa studier, eftersom det näst intill är omöjligt att genomföra en likadan undersökning med enhetliga resultat en gång till (Bryman, 2011). För att öka tillförlitligheten i vår undersökning valde vi att spela in samtliga intervjuer på diktafon som vi därefter transkriberade. Vi ställde även kontinuerligt återkopplande frågor till våra respondenter för att försäkra oss om att vi förstätt deras svar. Nämnas kan att vi var båda närvarande vid samtliga intervjuer, då en av oss höll i intervjun och den andra satt med och lyssnade samt ställde återkopplande frågor om så behövdes. Vi har även under redovisningen av vårt resultat återgett intervjuerna så objektivt som anses vara möjligt för att öka tillförlitligheten i undersökningen. Validitet liksom reliabilitet är något vi har försökt att eftersträva då begreppen anses ha en viktig innebörd för all typ av forskning (Trost, 1997).

1.6 Vår förförståelse av ämnet

Vårt ämnesval till uppsatsen är relativt nytt för oss båda, då vi inte hade någon större kunskap kring ämnet sedan tidigare. Intresset för ämnet medling med anledning av brott väcktas då en av oss gjorde ett studiebesök hos fältgruppen i Kristianstads kommun och kom då som hastigast i kontakt med medlingsansvarige i Kristianstad. Den lilla kunskap vi har kring ämnet sedan tidigare är att medling är till för att lösa konflikter mellan parter, detta har vi tagit del av bland annat i TV-programmet Grannfejden. Programmet syftar till att hjälpa två eller flera parter som bor grannar och som det uppstått osämja mellan. Tillsammans med två medlare försöker parterna lösa konflikten som ligger till grund för osämjan. Medling vid brott är däremot nytt för oss, i den bemärkelsen att det inte är en konflikt som ska lösas utan det handlar om ett brott som är begånget och som ska klaras upp.

1.7 Etisk reflektion

I vår etiska reflektion har vi valt att utgå ifrån de *forskningsetiska principer* som främst tillämpas inom den samhällsvetenskapliga och humanistiska forskningen, de innefattar fyra betydelsefulla punkter: informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet, samt nyttjandekravet (Vetenskapsrådet, 2002). Under genomförandet av uppsatsen har ett etiskt

förhållningssätt varit viktigt för oss att upprätthålla, då det gjort oss medvetna om våra skyldigheter gentemot våra respondenter, vad som är acceptabelt samt inte acceptabelt (Repstad, 1999). För att tillgodose *informationskravet* har alla respondenter i undersökningen tagit del av ett informationsbrev, där vi uttryckligen har informerat samtliga respondenter om undersökningens syfte och hur vi tänkt gå tillväga. Vi har upplyst våra respondenter om att de när som helst har rätt att avbryta sin medverkan samt att avstå från att besvara enskilda frågor om så önskas. Vi har även innan varje intervju upplyst våra respondenter om att vi kommer spela in intervjuerna och därefter transkribera dem för att på ett lättare sätt kunna analysera materialet. Vidare har respondenterna haft möjlighet att ställa frågor om undersökningen, dels genom att vi lämnat ut kontaktuppgifter till dem i informationsbrevet samt att vi öppnat för eventuella frågor innan och efter intervjuerna. I undersökningen har vi även tagit hänsyn till *samtyckeskravet* vilket vi påvisat genom att informera respondenterna om att deltagandet är frivilligt. Detta gjordes för att respondenterna skulle vara medvetna om vad det var för undersökning de valt att ingå i och på så vis minimerades risken för att respondenterna senare under intervjutillfällena skulle välja att avbryta sin medverkan. Med hänsyn till *konfidentialitetskravet* kan sägas att all information som framkommit genom intervjuerna har behandlats med största konfidentialitet från vår sida, inga obehöriga har haft tillgång till transkriptionerna eller inspelningarna av intervjuerna. I uppsatsen har vi avidentifierat intervjupersonerna i den bemärkelsen att vi inte nämner några respondenter vid namn, utan har istället valt att presentera materialet generellt. I samråd med respondenterna har vi dock valt att ange vilka kommuner som har medverkat. Den sista viktiga principen är *nyttjandekravet* vilket innebär att de material som vi tagit del av under samtliga intervjuer har endast användas till sammanställning av denna uppsats (Vetenskapsrådet, 2002).

1.8 Analysmetod

Vi har valt att använda oss utav en kvalitativ innehållsanalys som enligt Watt Boolsen (2007) används då syftet är att analysera dokument och texter. Metoden används genom att specifikt bestämma innehållet på ett systematiskt sätt utifrån på förhand fastställda kategorier (Watt Boolsen, 2007). Då vi samlat in all empiri till vår undersökning, satt vi var för sig och transkriberade samtliga intervjuer ordagrant. Anledningen till att vi valde att transkribera intervjuerna var för att vi lättare skulle kunna återgå till intervjuerna och ta hjälp utav det utskrivna materialet vid bearbetningen och sökandet efter mönster. Vi läste igenom intervjuerna flertalet gånger och sorterade materialet genom att markera med olika färger

beroende på vald kategori. Under bearbetningen av materialet letandet vi efter likheter samt olikheter i respondenternas svar, som en form av kodning (Watt Boolsen, 2007).

I enighet med Watt Boolsen (2007) har vårt syfte och våra frågeställningar haft betydelse för våra valda kategorier, i den bemärkelsen att vi på förhand valde ut fem huvudkategorier med underkategorier, utifrån våra frågeställningar, som vi ville undersöka (Watt Boolsen, 2007). Frågeställningarna formade vi genom att läsa in oss på ämnet och genom litteraturgenomgång hittade vi intressanta aspekter som vi i studien valde att avgränsa oss till. (Vidare kan nämnas att vi även använt våra frågeställningar som en grund för intervjuguiden). Anledningen till att vi delade upp vår empiri i olika kategorier var för att det blev lättare för oss att bearbeta en kategori åt gången. Våra fem huvudkategorier är; medlarens syn på sin yrkesroll, medlarens tillämpning av metod, medlarens tillämpning av förhållningssättet, Medlarens tillämpning av det styrande regelverket samt medlarens syn på utveckling av verksamheten. I kapitel fyra redogör vi för vår resultat- och analysdel, där vi applicera det material vi fått fram av vår empiri med hjälp av utvalda teorier, tidigare forskning samt lagen som stöd. Resultatet innefattar även en del citat från respondenterna.

1.9 Källkritik

Under arbetets gång har det framkommit att det inte finns så mycket litteratur kring vårt ämnesval. Brottsförebyggande rådet (Brå), är en källa som frekvent återkommer i sökandet efter relevant litteratur. Huvuddelen av vår studie är av samhällsvetenskaplig karaktär. Vi har under arbetets gång strävat efter att använda oss utav primära källor för att i så stor utsträckning som möjligt undvika att återge andrahandskällor. Men i vissa fall har vi valt att använt oss utav andrahandskällor, då innehållets betydelse har vägt tyngre än att totalt utesluta källan. I uppsatsen har vi även strävat efter att använda olika källor samt kritiskt reflekterat över författarnas relation till ämnet och deras syfte med litteraturen.

2. Litteraturgenomgång och tidigare forskning

I detta kapitel framställs en presentation om medling som metod och den medlingsprocess som kommunerna arbetar utifrån. I kapitlet ges även en beskrivning av hur en professionell medlare bör förhålla sig till gärningspersonen och brottsoffret med tanke på det styrande regelverk som ligger till grund för medlingsverksamheternas arbete. Slutligen framställs en redogörelse om tidigare forskning inom området medling vid brott.

2.1 Presentation om medling som metod

Medling kan i allmänhet beskrivas som en konfliktlösningsmetod där de tvistade parterna tillsammans försöker lösa ”konflikten” som uppstått med hjälp av en oberoende samt opartisk medlare. Medling vid brott skiljer sig något från andra former av medling såtillvida att det är ett brott som har begåtts av en person mot någon annan, det är alltså inte en konflikt i den bemärkelsen som ska lösas. Medling vid brott är ett frivilligt möte där gärningspersonen och brottsoffret träffas för att tillsammans prata om brottet och dess konsekvenser (Odén et al, 2007).

Genom att parterna tillsammans bearbetar brotthändelsen inleds en värdefull process som hjälper parterna att förstå varandras reaktioner. I flertalet fall sker medling mellan ungdomar som är bosatta inom samma kommun, eller vistas dagligen i samma skolmiljö. Medling kan i dessa fall ses som ett stöd för att på bästa sätt komma fram till hur de ska förhålla sig till varandra i framtiden. Medlingsprocessen kan även ses som rehabiliterande då den ger brottsoffret en möjlighet att inför gärningspersonen berätta om vilka följder brottet har inneburit för henne eller honom. Genom mötet kan brottsoffret även få vetskapen om varför brottet begicks genom att lyssna till gärningspersonens berättelse om händelsen och hur han/hon ser på det som hänt. Vidare kan man se medling som brottsförebyggande, i den bemärkelsen att gärningspersonen inser konsekvenserna av sin gärning och som genom detta leder till större medkänsla samt ökad insikt om brottsoffrets situation. Mötet är också ett tillfälle för gärningspersonen att be om ursäkt för brottet och eventuellt gottgöra brottsoffret (Odén et al, 2007).

För att medling ska vara aktuellt ska brottsoffret uttryckligen vilja delta i medlingen, liksom att gärningspersonen ska ha erkänt brottet. Medlingsmötet mellan gärningspersonen och brottsoffret leds av en medlare som har till avsikt att hjälpa parterna att kommunicera med varandra, se till att balansen i mötet hålls på en bra nivå samt att ingen av parterna kränks under processens gång (Odén et al, 2007).

2.1.1 Reparativ rättvisa

Medling med anledning av brott bygger på filosofin om reparativ rättvisa (*restorative justice, RJ*). Tanken kring filosofin kommer ursprungligen från Nya Zeeland och växte fram under 1960- och 1970-talet. Strävansmålet med filosofin är att utveckla nya tankar för att uppnå rättvisa och harmoni efter att ett brott har begåtts. Den reparativa rättvisan handlar om att fokusera på de personer som direkt berörs av brottet. Med brott inom den reparativa rörelsen menas ett angrepp av en person mot en annan, inte gentemot staten. Samhället ska erbjuda en dialog mellan brottsoffer, gärningsperson och den närmiljö de ingår i, och i denna dialog ska man samtala om brottet och dess konsekvenser för båda parter. I denna process ska parterna ges möjlighet att träffa en överenskommelse om hur brottsoffret ska kompenseras. Viktiga begrepp inom den reparativa rättvisans filosofi är brottsoffrets upprättelse, gärningspersonens ansvar, balans och harmoni (Brå, 2003).

2.2 Lag 2002:445: Medling med anledning av brott

I Sverige bedrivs medling med anledning av brott utifrån befintlig lagstiftning som trädde i kraft den 1 juli 2002. Lagen har till sitt syfte att minska de negativa följderna som uppstått på grund av brottet. Enligt den proposition som legat till grund för lagen (Proposition 2001/02:126) ska gärningspersonen få en ökad förståelse över brottet och dess konsekvenser. Brottsoffret ska i sin tur ges möjlighet att bearbeta sina upplevelser av händelsen samt i bästa fall även få svar på frågor som är av bekymmer. Medlingsmötet bör även utmynna i någon form av avtal mellan parterna (Proposition 2001/02:126).

Medlingen ska enligt lagen anordnas av staten eller av en kommun som bedriver medlingsverksamhet. Vidare uppger lagen att medlaren ska vara en kompetent och opartisk person. Medling ska vara frivillig för båda parter, samt att brottet ska vara anmält och gärningspersonen ska ha erkänt gärningen eller delar av denna. Själva förfarandet ska

genomföras skyndsamt och båda parter ska informeras angående medlingens innebörd. Vid själva medlingsmötet ska brottsoffret få möjlighet att berätta om sin upplevelse av brottet och dess konsekvenser, även gärningspersonen ska få möjlighet att berätta om sin syn på brottet samt kunna framföra sin ursäkt för det som inträffat. Slutligen kan brottsoffret framställa önskemål om gottgörelse och medlarens uppgift är då, om båda parter är intresserade av detta, att hjälpa till så att innehållet i avtalet är skäligt. Medling vid brott är den del av rättssystemet, men är ingen påföljd och ska därför användas som komplement till det gällande rättssystemet. (SFS 2002:445).

Den 1 januari 2008 infördes en bestämmelse i 5 kap 1c § socialtjänstlagen som lyder följande: ”Kommunen skall sörja för att medling enligt lagen (2002:445) om medling med anledning av brott kan erbjudas när brottet har begåtts av någon som är under 21 år.” Medling ska erbjudas även de som inte är straffmyndiga, men är gärningspersonen under 12 år måste det finnas synnerliga skäl. Ett exempel på sådant skäl kan vara att även brottsoffret är minderårig och att deras relation är konfliktfylld och att meningsåtskillnaderna behöver lösas, exempelvis om de går i skolan tillsammans (Lag 2006:901, SFS 2001:453). Tillsynsmyndighet av medlingsverksamheter är socialstyrelsen enligt socialtjänstlagen 13 kap 1§ (SFS 2001:453)

2.3 Medlingsprocessen

I följande stycke presenteras Brottsförebyggande rådets (Brås) medlingsprocess, från initiering av ärendet via en polisanmälan till eventuellt avtal mellan parterna (Odén et al, 2007).

Det finns några olika vägar för ett medlingsärende att initieras på. Det vanligaste förfarandet är att polisen tillfrågar gärningspersonen om medlingsverksamheten kan ta kontakt. I denna situation kan det vara bra att överlämna en informationsbroschyr till gärningspersonen, som beskriver medling och dess syfte samt med kontaktuppgifter till medlingsverksamheten. Om den tillfrågade skulle tacka nej till medling vid första förfrågan kan denne senare själv ta kontakt med medlingsverksamheten. Det är viktigt att poängtera frivilligheten i medling så att det inte upplevs som tvingande, och i stället visa på möjligheterna med medling och de vinster som finns för båda parterna genom att delta. Förutom polisen kan även andra aktörer initiera till medling; socialtjänsten, skolan, frivården, stödcenter för brottsoffer, brottsoffret eller gärningspersonen själv. Om gärningspersonen är intresserad av att medverka i medling så

överlämnas ärendet tillsammans med information kring brottet till medlingsverksamheten. Medlaren eller medlingssamordnaren går igenom det material som finns kring brottet och avgör därefter om medling i det enskilda fallet är lämpligt. Anses ärendet vara lämpligt att medla i så tar medlaren kontakt med parterna, först med gärningspersonen och sedan brottsoffret. Detta beror på att om gärningspersonen skulle tacka nej, så kan det upplevas som ytterligare en kränkning för brottsoffret. Det kan även vara så att om brottsoffret får vetskap om gärningspersonens vilja att delta i medling och ställa till rätta det som denne orsakat, kan det motivera brottsoffret till att vilja gå igenom en medling(Odén et al, 2007).

Vid första kontakten med gärningspersonen är det viktigt för medlaren att skapa ett förtroende så att denne kan känna sig trygg i att delta i ett personligt förmöte, vilket är den primära målsättningen vid första kontakten. Gärningspersonen ska i detta skede inte avgöra om denne vill möta brottsoffret i en medling utan det beslutet kan fattas efter ett eller flera förmöten. I normala fall ska även gärningspersonens vårdnadshavare informeras om medling och erbjudas att delta vid förmötet. Det kan uppstå fall där det är direkt olämpligt att vårdnadshavaren informeras och det är den aktör som förmedlat ärendet tillsammans med medlaren som avgör om det är lämpligt respektive olämpligt. Det är viktigt att klargöra gärningspersonens syfte till att medverka i medling. Om gärningspersonen är ung men straffmyndig, som ställt sig positiv till att delta i medling ska detta meddelas åklagaren som tar med detta i bedömningen om åtalsunderlåtelse. Är detta gärningspersonens motiv till att medla kan det bli helt fel. Gärningspersonen måste själv drivas av att ta ansvar för sin handling och ha en vilja att rätta till skadan som brottet har lett till (Odén et al, 2007).

Eftersom medling bygger på frivillighet kan gärningspersonen närsomhelst under medlingsprocessen tacka nej till att fortsätta. Om gärningspersonen är över 15 år ska åklagaren underrättas om denne hoppat av medlingen, eftersom det kan påverka åklagarens beslut om åtalsunderlåtelse. Om gärningspersonen är positivt inställd till att medverka i medling kontaktas brottsoffret av medlaren. Vårdnadshavare till brottsoffret ska informeras angående medling och bjudas in till förmöte, om inget talar emot det. Brottsoffrets medverkan bygger även det på frivillighet och kan avbrytas om brottsoffret så önskar det. Medlaren kan föreslå att kontakten återupptas vid ett senare tillfälle om det är så att brottsoffret inte känner sig tillräckligt redo för att medla (Odén et al, 2007).

Ett förmöte är ett möte med parterna var för sig, där det är viktigt för medlaren att skaffa sig en tydlig bild av ärendet samt att ta reda på förutsättningarna för ett framtida medlingsmöte. Medlaren bör undersöka gärningspersonens upplevelse av brottet, dennes vilja att ta ansvar för sitt handlande samt dennes uppriktighet i att ställa saker tillrätta. Uppriktigheten hos gärningspersonen är av största betydelse för brottsoffrets upplevelser av medlingen eftersom en oärlig ursäkt kan upplevas som ytterligare kränkning. För att kunna göra denna bedömning av gärningspersonens känslor och inställning, ställs det stora krav på lyhördhet och empati hos medlaren. Även hos brottsoffret bör medlaren undersöka känslor och inställning gentemot gärningspersonen. Om brottsoffret ser medlingen som en möjlighet till hämnd blir medlingen inte genomförbar. Det kan i så fall vara lämpligt med flera förmöten så att brottsoffrets vrede och andra starka känslor avtar, för att senare möjligtvis kunna genomföra ett medlingsmöte. Medlaren är den som beslutar om medling ska bli av efter att förmötena med båda parter, och det är viktigt för medlaren att tänka på att medlingen ska utmynna i något bra för både brottsoffer och gärningsperson. Målsättningen med medling är det ska vara något att bygga på för båda parter. För att säkerställa att medlingsmötet blir bra kan det krävas mer än ett förmöte med en eller båda parterna och det är upp till medlaren att bedöma detta från fall till fall. Efter förmötena kan medlaren välja att inte ta upp ärendet, beroende på tidigare nämnda scenario. Om någon av parterna väljer att avbryta ärendet kan medlaren fråga respektive parter om det är något denne vill framföra till motsvarande part, så kallad indirekt medling, som medlaren i så fall kan vidarebefordra. Det är inte alltid som förmöten leder till fullgjorda medlingar, trots det ska man inte se detta som något negativt. Genom förmöten och eventuella indirekta medlingar så har båda parter fått möjligheten att reflektera över händelsen. En process hos såväl gärningsperson som brottsoffer har startat vilket kan leda till positiva konsekvenser. När medling sker bland yngre parter, kan det vara aktuellt med en stödperson vid förmötena, och då är det viktigt för medlaren att tänka på att det är ungdomen som är huvudpersonen och att det inte blir ett samtal mellan stödpersonen och medlaren. Stödpersonens närvaro ska inte verka hämmande på ungdomen eftersom det är viktigt att information som kan leda till ett bra medlingsmöte lyfts fram och inte undanhålls. I vissa fall kan det vara lämpligt att en del av förmötet sker utan stödpersonen, detta ska dock parterna informeras om i början av förmötet (Odén et al, 2007) .

Om medlaren bedömer att förutsättningarna för ett bra medlingsmöte finns och att båda parterna vill medla efter förmötena, så beslutas det om tid och plats för själva medlingsmötet.

Då brottsoffret är en privatperson är det viktigt att medlingen äger rum på en neutral plats. Om medlingen sker mellan ungdom och exempelvis butik där brottet gäller snatteri, kan mötet ske i butiken. Dels för att ungdomen får återvända till platsen där brottet ägde rum och genom det ta ansvar för sina handlingar samt att butikens representant inte ska behöva lämna sin arbetsplats vilket kan hindra att denne ställer upp på medlingen (Odén et al, 2007).

När parterna och eventuella stödpersoner kommer till medlingsmötet ska medlaren hänvisa dem till redan förutbestämda platser som medlaren anser lämpliga. Medlaren ska placera sig mellan gärningsperson och brottsoffer och eventuella stödpersoner ska sitta för sig själva, vid sidan om. Därefter hälsar medlaren alla välkomna och presenterar var och en vid namn. Medlaren informerar om mötets riktlinjer, syftet med mötet samt eventuella regler. Genom att berätta om hur mötet är utformat undviker man negativa överraskningar för parterna. Medlaren tydliggör även för eventuella stödpersoner att de inte ska delta i samtalet mellan gärningsperson och brottsoffer utan får först i slutet av mötet möjlighet att säga något om de så önskar. Medlaren lämnar över ordet till första parten, vanligtvis brottsoffret. Denne beskriver sina upplevelser kring brottshändelsen och hur vederbörande ser på sitt agerande vid situationen. När båda parter berättat sin version angående upplevelser och hur man ser på sitt agerande, sammanfattar medlaren det som sagts och är det så att berättelserna skiljer sig åt är det viktigt för medlaren att poängtera att upplevelsen kan och får vara olika. Därefter berättar parterna om konsekvenser och känslor som brottet resulterat i för varandra och även detta sammanfattas av medlaren. Efter sammanfattningen ges båda parter tillfälle att ställa frågor till varandra. När detta är klart byter medlaren fokus på samtalet, från det som har hänt till hur framtiden ska bli. Om det är aktuellt finns möjligheten att upprätta avtal mellan parterna i detta skede, antingen ett mutligt avtal eller ett skriftligt. Avtalet kan se ut på olika sätt, det kan handla om hur parterna ska förhålla sig till varandra om de möts, ekonomisk ersättning eller att gärningspersonen ska arbeta ett antal timmar för att reglera sin skuld. Medlaren får enligt regelverket medverka i att upprätta ett avtal mellan parterna, under förutsättning att det inte är oskäligt i förhållande till brottet (Odén et al, 2007).

2.4 Medlarens åtaganden och förhållningssätt

För att förstå vilka krav och förväntningar man kan ställa på en medlare klagör Nehlin, Lindström och Svanberg (1998) kort medlarens arbetsuppgifter i boken *Medling vid brott*.

Medlarens uppgift är att underlätta för två parter i en konflikt att komma i dialog om denna konflikt, med syfte att parterna ska kunna lämna den bakom sig i så hög grad som möjligt. Ibland innebär detta också att hjälpa parterna fram till ett avtal om hur gottgörelse ska ske (Nehlin, Lindström och Svanberg, 1998. s.28).

Grundtanken är alltså att medlaren inte själv ska delta i samtalet utan endast hjälpa parterna att kommunicera med varandra, att se till så att både gärningspersonen och brottsoffret får komma till tals. Det är parterna själva som är ”experter” på sin konflikt. Medlaren är endast tänkt att vara den som stöttar parterna och ser till så att medlingen går rätt tillväga (svenskt forum för medling, 2011-03-15). Viktiga begrepp för en medlare är *struktur, opartiskhet och värme*, som innebär att medlaren ska hålla i ramarna för mötet, båda parter ska känna att medlaren är opartisk och att han/hon är till för bådass skull, dessutom ska medlaren hjälpa parterna till ett så avslappnat samtal som möjligt (Nehlin, Lindberg och Svanberg, 1998). Enligt Jan Norman kan medlingsrummet ha betydelse för processen. En varm och inbjudande atmosfär gör i allmänhet att parterna ”smälter” in i rummet och känner sig mer avslappnade vilket ofta leder till en ”bättre” medling (Norman, 1999).

Vidare poängterar författarna Nehlin, Lindberg och Svanberg att medlaren som yrkesperson bör vara trygg i sig själv, alltså inte vara rädd för starka känslor eller upprörande konflikter. Man kommer långt med vanligt förnuft och lyhördhet, liksom förmågan att kunna vara tyst när det behövs. Tystnad kan ses som stressande av en del medlare som lätt kan känna att han/hon själv har ansvaret för att driva samtalet framåt. I vissa fall kan medlaren ha egna frågor och funderingar under samtalets gång, men bör vänta med dessa tills efter att parterna själva har resonerat klart för att inte påverka samtalet för egen nyfikenhets skull. För att skapa goda förutsättningar för ett möte förbereder medlaren parterna genom att informera dem om medlingsproceduren och motpartens inställningar. Medlaren har dock inget ansvar över det som tas upp i medlingen och hur det hanteras, detta ses som parternas egna ansvar (Nehlin, Lindström och Svanberg, 1998).

I boken *Medling och andra typer av ADR-alternativ konfliktlösning* (1999) presenterar författaren fem viktiga ”uppförandekoder” för medlare, där parternas självbestämmande, informerat samtycke, medlarens opartiskhet och medlarens neutralitet bildar hörnstenarna.

De hörnstenar som kanske mest engagerar, oroar och konfronterar de flesta medlare är neutralitet och opartiskhet. Författarna uppger att det är svårt att vara verksam medlare utan att någon gång bli anklagad för bristande neutralitet eller opartiskhet. Vidare pekar man på svårigheten med att medlaren i sin yrkesroll måste anta båda parter skepnad för att förstå deras problem och ibland även ikläda sig rollen som djävulens advokat kan öppna för kritik och ifrågasättande. Risken för bristande neutralitet och opartiskhet uppkommer redan vid första kontakten och fortgår till dess att medlingsprocessen är över (Norman, 1999).

2.5 Tidigare forskning

Den forskning som förekommer om medling är mestadels från USA, England och Australien, där medling har bedrivits och funnits i olika former sedan 1960-talet. I Sverige står Brottsförebyggande rådet (Brå) för den största delen av forskningen som utgörs av diverse rapporter, exempelvis *Medling vid brott*. Vidare har Lise-Lotte Rytterbro skrivit en avhandling med titeln *Medling – möten med möjligheter* (2002), denna avhandling studerar hur ett fenomen (medling) växer fram och avgränsas mot andra fenomen för att kunna etableras. Avhandlingen ger en kritisk och överskådlig beskrivning om medling som metod baserad på material som är hämtad från diverse texter, observationer och samtal i form av intervjuer. Den teori och metod som används i avhandlingen är konstruktionistisk, vilket är ett teoretiskt perspektiv som handlar om språk, diskurser och språklig eller diskursiv makt. Med utgångspunkt i denna teori/metod har Rytterbro analyserat en mängd olika framställningar och utsagor som byggs upp kring medling i olika sammanhang. I studien har författaren sammanfattat och strukturerat några ideala principer och tankegångar som finns bakom medling med hjälp av begreppen *närhet* och *helande*, vilket enligt henne utgör medlingens kärna. Vidare problematiserar Rytterbro den naturlighet och enkelhet som medling innebär, detta ser hon som ett problem för medlingens framtida existens. Om människor kan medla på egen hand så behövs ju ingen speciell verksamhet. Trots detta problem tror Rytterbro att medling ligger rätt i tiden och är en verksamhet att bygga vidare på (Rytterbro, 2002).

Även Staffan Sehlin har skrivit en avhandling med titeln *Förebygger medling återfall i brott bland unga gärningsmän?* (Sehlin, 2009). Avhandlingen beskriver medling som metod men framförallt vilka faktorer som har spelat roll och haft brottsförebyggande effekter på unga gärningspersoner. Sehlin's avhandling är den första i Sverige som studerar resultat av medling och som bygger på ett större antal intervjuer med ungdomar i åldrarna 8-18 år. I avhandlingen

beskriver Sehlin hur medling som brottsförebyggande metod visat sig vara lämplig främst bland ungdomar, anledningen tros man hitta i att, förutom själva mötet med brottsoffret så berörs tilliten mellan ungdomen och dennes föräldrar. Föräldrarnas förtroende till sitt barn har ”ruckats” och föräldrarna skäms åt barnets vägnar. Detta leder i många fall till att föräldrarna tar tag i situationen och förstår tyngdpunkten i att ha regelbundet samtal med barnet om vad som är rätt respektive fel. Genom medling kan man få gärningspersonen att bli mer medveten om brottets skada och tydligt visa på att man måste stå för de konsekvenser som man orsakat. Sehlin uppger vidare att man genom medling kan få gärningspersonen att se sig själv utifrån brottsoffrets perspektiv, genom detta perspektiv byggs en skam upp hos gärningspersonen och denna skam menar Sehlin är brottsförebyggande. Sehlin ser medling vid brott som en positiv handling och återkopplar till sin avhandling som visar på att färre personer återfaller i brott efter medling i jämförelse med brott där ingen medling har genomförts (Sehlin, 2009).

3. Teoretisk referensram

Vi har valt att använda oss utav diverse teorier för att möjliggöra en ökad förståelse för det ämne vi valt att studera (Uppdrag forskning, 2008). I följande kapitel presenterar vi de teorier som vi senare i analysen tillämpar på vårt intervjumaterial: John Braithwaites teori om differentiell skam, Will Schutz teori om FIRO, Erving Goffmans teori om roller samt G.H. Meads teori om symbolisk interaktionism.

3.1 Differentiell skam

Staffan Sehlin skriver i avhandlingen *förebygger medling återfall i brott bland unga gärningsmän* (2009) om John Braithwaites teori om differentiell skam. Teorin syftar till att individer som deltagit i medling känner skam och ånger till följd av brottet. Vidare uppger Braithwaite att teorin inte inriktar sig på varför brott begås utan fördjupar sig snarare i varför gärningspersonen fortsätter att begå dessa handlingar och hur denna process skall kunna förhindras. Braithwaite har genom diverse undersökningar noterat att i samhällen med låg brottslighet lever människor som tycker om och värnar om varandra samt att den sociala kontrollen är stark. Vidare menar Braithwaite att det förekommer oftast klara regler i vilken omfattning avvikande beteende accepteras i ett samhälle, då människorna i lokalsamhället har visat sig vara aktiva i konflikten mellan brottsoffer och gärningspersonen. Enligt Braithwaite är denna typ av kontroll mer brottsförebyggande i jämförelse med en statlig kontroll. Vidare anser han att om det vanliga rättsväsendet är ineffektivt bör rättvisan lyftas ner på grannskapsnivå, vilket resulterar i att rättsväsendet avlastas och den sociala kontrollen ökar. Braithwaite menar att gärningspersonen ges möjlighet att återintegreras i samhället istället för att stigmatiseras. För att integrationen ska fungera krävs att gärningspersonens omgivning eller sociala nätverk tar aktiv del i processen. De ungdomar som begår brott känner oftast skam och ånger över det som inträffat. Braithwaites centrala teori är att brottsligheten ökar när skam resulterar i stigmatisering och brottsligheten i sin tur minskar när skam medför återintegration (Sehlin, 2009).

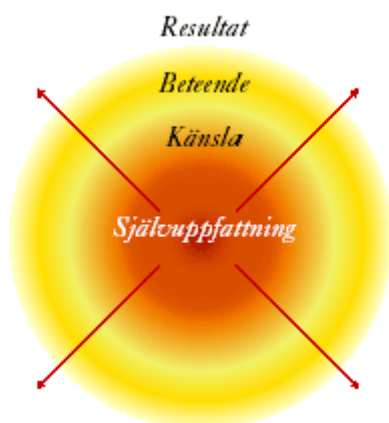
3.2 FIRO

Vi betraktar FIRO (Fundamental Interpersonal Relations Orientation) som ännu en relevant teori för vårt uppsatsämne. Will Schutz är skaparen av FIRO och presenterar begreppet, då han menar att teorin strävar efter att studera relationer mellan människor. Utgångspunkten för teorin utgör tre specifika dimensioner; tillhöra - kontroll - öppenhet, vilka beskriver och förklarar de flesta interaktioner människor emellan. Denna utgångspunkt gör det möjligt att bättre förstå det mänskliga beteendet och vad som händer i mötet. Teorin förmedlar även inspiration till processuella utvecklingar; förbättra relationer - skapa tillit - förtroende. Vidare definierar teorin tre grundläggande behov som är gemensamma för alla människor, var och en har behov av att; känna sig betydelsefull - kompetent - omtyckt. Självbilden är det centrala i våra liv precis som vår självkänsla, alla stävar efter att hitta rätt balans av att; tillhöra, ha kontroll samt mängden av öppenhet och målet är att vi ska känna oss betydelsefulla, kompetenta och omtyckta. När den rätta nivån har uppnåtts kan vi respektera oss själva för den vi är, samt lättare förstå och ta till oss andra individer och respektera dem. När självkänslan är god så kan vi på ett bättre sätt utföra handlingar tillsammans med andra och åstadkomma större tillfredställelse inom olika område (www.thesweden.se/content/view/3/8/).

Här nedan har vi valt att citera en förklaring av teorin FIRO, men med samma innebörd som ovan.

FIRO-teorin säger att:

Vår självbild påverkar våra känslor,
Våra känslor påverkar våra beteenden,
Våra beteenden påverkar de resultat vi uppnår.

Genom FIRO-teorin kan vi förstå hur vi kan utveckla hållbara och tillitsfulla samarbetsrelationer. Våra beteenden grundar sig i vår egen självbild; den är själva kärnan i vilka vi är som individer. Vår självbild handlar om hur vi känner inför oss själva. Hur vi känner inför oss själva har betydelse för hur

vi känner inför andra. Känslorna inför oss själva har ett direkt samband med de känslor vi har i förhållande till andra. Hela tiden gäller det vår önskan att känna oss betydelsefulla, kompetenta och omtyckta.

Nyckeln till framgångsrika relationer i arbetet, i affärer och privat handlar alltså, i ett nötskal, om att:

Förstå och hantera den egna självkänslan,

Uppskatta och respektera andra människor,

Visa flexibelt beteende och undvika att vara rigida (www.thesweden.se/content/view/3/8/).

3.3 Goffmans rollteori

I boken *modern teoribildning i socialt arbete* (2002) presenteras Erving Goffmans teori om roller. Goffman menar att i det sociala samspelet behöver människor ha information om varandra. Människorna skaffar sig denna information utifrån hur andra personer beter sig. Detta gör det möjligt för oss att påverka andras uppfattningar om oss själva genom att avgöra hur mycket information vi vill ge dem. Goffman sammanliknar detta sätt utifrån hur vi spelar och agerar på en social scen för att ge andra människor det intryck som vi vill att de ska få av oss. Enligt Goffman handlar roller om en slags teater, där vi spelar upp de sociala förväntningar som är anslutna till social status. Vidare menar han att varje människa kan inta flera sociala roller samtidigt men att vi använder oss av dem vid olika tillfällen. Vår rollpresentation är vanligtvis förskönad på så vis att den omfattar gemensamma sociala förväntningar, då Goffman menar att vissa aspekter av roller framhålls, medan andra får en mer obetydlig plats (Payne, 2002).

3.4 Symbolisk interaktionism

Anthony Giddens skriver i boken *Sociologi* (2003) om G.H. Meads teori om symbolisk interaktionism. Teorin har en inriktning på språk och mening, vilket Mead förklarar med att språket gör det möjligt för oss att bli medvetna om vår egen individualitet och att vi kan betrakta oss själva utifrån andra möjliga perspektiv. Mead menar att de ord vi använder oss utav för att förklara vissa objekt, är i grunden symbolen som presenterar vad vi menar då vi pratar eller tänker. Ett annat exempel på symbol kan vara icke-verbal kommunikation, vilket innebär att nicka eller göra en gest åt någon annan rymmer en ofta stark symbolisk innebörd.

Mead menar att vi människor förlitar oss på gemensamma symboler och tolkningar i samspelet med varandra. Genom att människor lever i en rik symbolisk värld innehåller i praktiskt taget alla samspel mellan människor ett utbyte av symboler. Genom att vi samspekar med andra människor letar vi ständigt efter ”ledtrådar” för att kunna avgöra vad som anses vara lämpligt beteende i relation till sammanhanget och för att definiera avsikten med vad andra säger och gör. Den symboliska interaktionismen leder in vår uppmärksamhet på detaljerna i samspelet och hur dessa därefter skapar mening i vad människor säger eller gör (Giddens, 2003).

4. Resultat och analys

I följande kapitel presenteras intervjuernas resultat varvat med analys, som är indelat i kategorier grundade på studiens frågeställningar. Dels för att lättare kunna bearbeta intervjumaterialet och dels underlätta för läsaren. Resultaten presenteras utifrån medlarnas generella beskrivningar. Analysen av resultaten är gjorda utifrån de teorier som redovisas i kapitel 3 Teoretisk referensram. Vidare analyserades resultaten utifrån lagen om medling med anledning av brott samt från tidigare forskning kring ämnet, som presenteras i kapitel 2 Litteraturgenomgång och tidigare forskning.

4.1 Medlarens syn på yrkesrollen

Genom att be respondenterna beskriva sitt uppdrag som medlare fick vi svar på frågan vad som omfattar en medlares arbetsuppgifter. Respondenterna uppgav att de viktigaste faktorerna för ett bra medlingsmöte är att skapa förtroende och en bra relation till parterna.

Framförallt är det att skapa ett förtroende/.../ att skapa en bra relation till dem vi möter oavsett vem det är.

Respondenterna berättade att det även är viktigt att vara tydlig mot parterna så att det inte uppstår några överraskningar när det väl är medlingsmöte samt att informera om ramar och regler. Det är viktigt att medlingsmötet blir bra för båda parter, så att det inte upplevs som ytterligare en kränkning för brottsoffret.

Just avvägningen, blir det ett bra möte, det får ju aldrig hända att det i en medlingssituation blir ytterligare en kränkning. Det är ju absolut vår arbetsuppgift att se till så att det blir ett bra möte. Göra den bedömningen. I medlingsmötet är det att hålla balansen, att båda ska få komma till tals lika mycket. Det kommer alltid känslor, det får gärna bli upprört men man ska ändå respektera varandra. Då är det som sagt att hålla och se till så att där finns en balans i rummet.

När det gäller medlarens yrkesroll kan man jämföra detta med Goffmans rollteori (Payne, 2002). Goffman uppger att vi människor ständigt använder oss utav olika roller utifrån hur vi spelar och agerar på en social scen, rollerna kan sammanliknas med sociala förväntningar som

speglar den sociala statusen i samhället. Medlaren betonar vikten av att själv inta rollen som den som håller balansen i rummet, att låta båda parter komma till tals lika mycket och att se till att respekten upprätthålls mellan brottsoffer och gärningsperson. Goffmans teori förstärker här medlarens resonemang i att inta en roll i ett visst sammanhang.

G.H. Meads teori om symbolisk interaktionism (Giddens, 2003) har en inriktning på språk och mening. Vilket innebär att alla samspel mellan människor är ett utbyte av symboler, och genom samspelet avgör människan vad som är lämpligt beteende i relation till sammanhanget och för att definiera avsikten med vad andra säger och gör. Detta ligger i linje med medlars uppgift angående bedömning, om det blir ett bra medlingsmöte eller inte. Medlaren ska ta reda på parternas respektive avsikter för en eventuell medverkan i ett medlingsmöte. Är avsikterna från parterna goda innebär det att medlingsmötet kan genomföras.

4.2 Medlarens tillämpning av metod

...det är ju ingen hallelujametod för att nu slutar all brottslighet bara för att detta sker. Men det är en personlig vinst. Det är ju ändå så att man växer av att få lämna händelsen där den hör hemma på något vis.

Samtliga respondenter uppgav att de på ett eller annat sätt fått sin medlarutbildning genom Brottsförebyggande rådet (Brå). Fyra av respondenterna har själva gått utbildningen som Brå bistod med under 2007, medan en respondent har fått denna information via kollegor. Alla respondenter uppger, då det gäller användning av metod i arbetet som medlare, att de följer Brås handbok från 2007. Såhär sa medlare angående Brås utbildning.

.../dels så var det teori, mycket och det handlade också om metodik och rollspel utifrån både förmöten och medlingsmöten. Sen var det också rätt mycket praktiskt, hur man gör och de gick ju igenom det rätt så grundläggande då tycker jag.

Respondenten uppger att de utöver Brås riktlinjer använder sig av en humanistisk metod, där medlarna lägger fokus på att det är parternas samtal och att medlaren endast är ett stöd i rummet. Vidare beskrivs tillämpningen av motiverande samtal, då parterna själva får komma med tankar och idéer kring händelsen, det är individens känsla som är central.

Lösningsfokuserat förhållningssätt är också en metod som används av medlare i mötet med gärningsperson och brottsoffer. Metoden syftar till att det positiva i att medverka i medling lyfts fram samt att parterna får föreställa sig hur det kommer att bli efter medlingen.

...lösningsfokuserat förhållningssätt/.../ man får fram människors styrkor och resurser/.../man ger komplimanger i slutet på mötet..../jag tycker att det är en bra metod som lyfter fram positiva delar i någonting som man har gjort som varit fel eller något som varit jobbigt som man blivit utsatt för.

Respondenterna påtalar att vid medling är det själva brottshändelsen som är i centrum. Under mötet mellan gärningsperson och brottsoffer har parterna möjlighet att berätta sin upplevelse av brottet samt kunna ställa frågor till varandra. Efter själva mötet är det viktigt att parterna sätter punkt för händelsen och blickar framåt.

...det viktiga i ett medlingsmöte tänker jag att; ja, vi har olika upplevelser av situationen och vi kommer inte komma överens om hur det egentligen var men så här har vi känt och hur ska vi göra framöver, utan det är mer framtiden som jag tycker är viktig.

Vidare applicerar medlare en samtalsmetod, som används i medlingsarbetet med ungdomar inom socialtjänsten:

...metod i själva samtal och så, det är väl inte någon speciell metod än det jag har med mig i det vardagliga. Att inte försöka ställa ledande frågor, att ställa öppna frågor och att lyssna och att sammanfatta mer såhär basic tycker jag.

Samtliga respondenter uppgav att medlingen är en del av deras anställning och att de även har andra arbetsuppgifter. Dessa arbetsuppgifter innefattar brottsofferstödjare, fältsekreterare och socialsekreterare.

Respondenterna betonar att de använder sig av Brås handbok som en grund för upplägget av själva medlingsmötet, men har svårt för att utöver den precisera exakt vilken metod de arbetar efter. Förutom Brås handbok tillämpas lösningsfokuserat förhållningssätt, humanistisk metod samt motiverande samtal vilket kan återkopplas till FIRO-teorin. Teorin syftar till att medlarens självkänsla måste vara stärkt, eftersom beteendet hos medlaren har en viss påverkan på resultatet i mötet med parterna. Respondenterna uppger vidare att de genom sina respektive metoder vill få fram människors styrkor och resurser samt framhäva individens

känsla som central, vilket FIRO teorin betonar som en svårighet för medlaren att uppnå om denne själv upplevs ha en låg självkänsla.

Under Brås medlarutbildning, som flertalet av respondenterna tagit del av, ingår ett moment där deltagarna får spela rollspel. Här får deltagarna sätta sig in i rollen som brottsoffer, gärningsperson samt medlare, och därigenom få kännedom om hur det kan upplevas från respektive part. Detta rollspel kan förklaras utifrån Goffmas rollteori (Payne, 2002), där Goffman menar att vi som människor i samspel med andra intar olika roller beroende på situation och handling. I Brås medlarutbildning får deltagarna sätta sig in i sin roll och genom det agera gentemot de andra deltagarna.

Lise-lotte Rytterbro (2002) kritiserar i sin avhandling medlingens naturlighet och enkelhet. Rytterbro problematiserar medlingens framtida existens om verksamheten vilar på personliga egenskaper snarare än en specifik metod. En av medlarna väljer att hänvisa till sig själv som person och sina erfarenheter i det vardagliga livet som sin huvudsakliga arbetsmetod. Vidare benämner medlaren denna metod som någonting ”basic”. Medlarens syn på sin egen kompetens och metodanvändning underbygger Rytterbros oro för medlingens framtida existens utifrån en professionell metod.

4.2.1 Olika metoder beroende brott

På frågan om respondenterna använder olika metoder beroende på brottets omfattning svarade de enhälligt att de tillämpar samma metod oberoende om det gäller grövre eller mildare form av brott. Respondenten i citatet nedan betonar dock att man som medlare måste tänka lite annorlunda om det finns ett tydligt brottsoffer.

...det är liksom samma tillvägagångssätt. Sen kan vi säga om det till exempel, alltså om man jämför ett sånt brott som snatteri och exempelvis misshandel och så får man ju när det gäller misshandel och olaga hot eller vad det nu är, och det finns tydligt brottsoffer så får man tänka lite annorlunda. Att det blir ännu viktigare att tänka på brottsoffret och hur den känner och så. För en viktig utgångspunkt i medlingen är ju att medling ska vara lika bra för båda parter ju, men i ett snatteri till exempel så är ju en butikschef som ungdomen träffar och den är ju inte personligt drabbad på samma sätt. Sen är det ju ändå viktigt att butikschefen ska få ut någonting av det men dens upplevelse styr inte mig lika

mycket som det gör i ett annat ärende där brottsoffret är tydligare. Då får man vara försiktigare och försöka väga in det mer tycker jag. Det får man göra. Absolut.

G.H. Meads teori om symbolisk interaktionism (Giddens, 2003) innebär att vi människor letar efter "ledtrådar" när vi samspelar med andra människor, dels för att kunna avgöra vad som anses vara ett lämpligt beteende i relation till sammanhanget, dels för att definiera avsikten med vad andra säger och gör. I enlighet med Meads teori framgår det av citatet att som medlare inta olika beteenden beroende på ärendets karaktär.

Medlarens förmåga att kunna inta olika beteenden beroende på sammanhang kan även ses utifrån Goffmans rollteori (Payne, 2002). Goffmans teori beskriver hur vi människor använder oss av flera olika roller, men utövar dem vid olika sammanhang beroende på vilka förväntningar vi har från samhället. Goffmans teori stärker medlarens resonemang kring olika roller, när det gäller att förhålla sig till parterna beroende på brottets karaktär.

4.3 Medlarens tillämpning av förhållningssätt

Beträffande professionellt förhållningssätt betonas opartiskhet, respektfullt bemötande, förmedla trygghet och tydlighet som de viktigaste komponenterna i mötet med gärningsperson och brottsoffer.

...jag är ett redskap för dom att mötas, jag tänker hela tiden att det är deras möte, det är deras samtal, det är dom som bestämmer vad det är som ska sägas det är inte jag. Och det försöker jag ha med mig hela tiden. Genom att vara nyfiken och öppen och ställa öppna frågor så är det dom som får välja själva vad som ska komma fram i detta mötet.

...försöker bara använda deras egna ord hela tiden, så mycket som möjligt är det parternas samtal. Sen ska vi givetvis se till så att ingen ska fara illa, det får inte gå över styr och så vidare.

...mötet är faktiskt till för båda, inte bara för den ena parten, utan att båda ska få utrymme att säga vad de tänker. Sen hur de uppfattar det, det vet jag ju faktiskt inte, jag kan ju bara ha det med mig och tänka på det, som man säger att man låter dem få lika mycket tid och plats i själva medlingsmötet. Att det inte ska vara

någon övervikt, att någon pratar mest utan att man hela tiden, det är ju min roll där, att man ser till att det finns en balans i rummet hela tiden.

Medlarens ambition att möta parterna med deras egna ord och språk kan betraktas utifrån G.H Meads teori om symbolisk interaktionism (Giddens, 2003). Mead menar att orden som vi använder oss utav utgör en symbolisk grund vilken presenterar vilka vi är, hur vi pratar och tänker. Meads teori om symbolisk interaktionism förstärker här medlarens resonemang kring vikten av parternas egna ord och mening i mötet.

4.3.1 Förhållningssättets eventuella påverkan på medlingsprocessen

På frågan om förhållningssättet har någon påverkan på medlingsprocessen, uppger samtliga respondenter att de tror att deras förhållningssätt kan påverka mötets utgång. Medlarens uppgift är inte att bedöma vem som har rätt eller fel i sammanhanget, utan ska endast infinna sig opartisk och neutral i processen. Respondenterna uppger vidare att det är viktigt att gå in i medlingsprocessen med ett öppet sinne för vad mötet har att erbjuda.

...gå inte in i annat utan verkligen håll dig till det du är där för. Håll dig till ärendet, håll dig till den situationen/.../Så professionellt tycker jag det är, här och nu och det du precis har framför dig.

...jag tänker att det skulle vara direkt förödande om man skulle gå in och haft någon dömande, alltså attityd eller förhållningssätt i de här mötena. Det är människan vi möter och lyssna på vad dom har att säga, deras historia och deras berättelse/.../att lyssna på dem, lyssna på vad deras skäl och deras tankar har för avsikt med att medla. Det tycker jag nog är väldigt viktigt. Ja, respektfullt, ja att vara respektfull. Men även tydlig, tydlighet/.../Man ska vara öppen inför vad mötet har att erbjuda.

I lagen om medling med anledning av brott (2002:445) står det att medlaren ska vara neutral och opartisk i sitt förhållningssätt. Ingen av respondenterna upplevde att det finns några svårigheter med att infinna sig neutral och opartisk vid mötet med gärningspersonen och brottsoffret, och har inte heller fått några indikationer från deltagande parter om detta. Några av respondenterna förmedlade dock att neutralitet och opartiskhet kan bli ett problem i vissa fall, eftersom de har medlingen som en del i sin anställning och arbetar även med andra

arbetsuppgifter inom socialt arbete. En respondent arbetar som fältsekreterare, vilket gör att personen dagligen är i kontakt med ungdomar. Respondenten uppger att det funnits tillfällen då ”kända namn” har rapporterats till medlaren om deltagande i medling. I dessa fall får medlaren göra en avvägning av att själv ta medlingen eller överlämna den till någon annan medlare, just med anledning av risken för bristande neutralitet och opartiskhet.

...visst kan man tänka shit, vilket rätligt brott/.../när någon ger sig på en 85 årig tant till exempel, så kan man visst tänka saker om det. Men på något vis, jag kan inte förklara hur, men man möter människan där och lyssnar/.../man lägger det åt sidan på något sätt.

Respondenterna berättar att man ofta kan se en tydlig skillnad på gärningspersonen om medlingsmötet blivit lyckat. Vid mötets början kan gärningspersonen ses som hopkrupen, skamsen och vill inte skapa någon ögonkontakt. Under mötets gång sker oftast en förändring hos gärningspersonen som ger uttryck av lättnad, kroppshållningen stärks och ögonkontakten infinner sig. Detta beteende kan beskrivas utifrån John Braithwaites teori om differentiell skam (Sehlin, 2009). Då teorin beskriver individer som deltagit i medling, som känner skam och ånger till följd av brottet.

FIRO teorin beskriver hur självbild och affekter styr vårt beteende. Utifrån detta blir medlarens förmåga att förstå och hantera sina egna affekter avgörande för hur denne kan respektera andra människor, agera flexibelt, undvika rigiditet och därigenom uppnå önskat resultat vid medlingen. Den intervjuade medlaren pratar kring vikten av att förhålla sig icke dömande, respektfull och öppen för varje människas historia. Att leva upp till ett agerande av detta slag kräver en medvetenhet kring det samband mellan känsla och beteende som FIRO teorin beskriver.

4.4 Medlarens tillämpning av det styrande regelverket

I frågan om medlarens tillämpning av det styrande regelverket, uppger respondenten att Lagen om medling med anledning av brott (2002:445) är något som *traggas* i Brås utbildning. Vidare framhålls att lagen ska ligga som en grund i arbetet för samtliga medlare.

Jag tycker inte att den är så tydlig, den är väldigt övergripande/.../jag tänker på det här med opartiskheten, det har jag med mig hela tiden för jag tänker att det är viktigt/.../frivilligheten är en självklarhet.

Det är inte en jättetydlig lagstiftning kring det, man ska vara rättrådig liksom, hur är man det liksom?

...jag tycker rättsprocessen är en...individerna kommer inte i fokus där, speciellt inte den brottsutsatte får inte berätta om känslor och så och det tycker jag är viktigt i en medlingssituation.

När det gäller just medling så är det ett unikt möte, ett laddat möte, man gillar tanken med att försonas, alltså tanken med reparativ rättvisa att man reparerar relationen snarare än att staten ska ta tag i det enbart, alltså jag tycker att det är ett bra komplement till den straffande rättvisan.

Respondenterna anser att regelverket gällande medling vid brott är svår att tyda samt att den är väldigt övergripande. Lagen är en ramlag som inte detaljreglerar verksamheten utan anger endast syftena och förutsättningarna för att medling ska kunna genomföras. Utifrån detta blir regelverket en tolkningsfråga för enskilda medlare. Medlarens uppgift vad gäller lagen blir att tolka orden och därigenom kunna avväga vad som anses vara lämpligt beteende i förhållande till sammanhanget. Detta förfarande kan liknas med G.H. Meads teori om symbolisk interaktionism(Giddens, 2003) där orden i regelverket tolkas av medlaren för att sedan kunna användas i arbetet med medling.

4.5 Medlarens syn på utveckling av verksamheten

Respondenternas svar angående deras syn på utveckling av medlingsverksamheten, handlade mycket om att bilda nätverk med andra kommuner men även en utveckling av regelverket.

Fram till lagändringen 2008 var det Brå som stod för tillsynen och uppbackningen för medlingsverksamheterna. I dag är det socialstyrelsen som är tillsynsmyndighet och enligt respondenterna är socialstyrelsen på väg ut i verksamheterna för att utföra någon form av uppföljning, vilket är välkomnande från samtliga. Generellt uppger respondenterna att de saknar någon form av central funktion som är till för samtliga medlingsverksamheten.

För att utveckla verksamheten nämner respondenterna att man måste fortsätta jobba på att informera närliggande professioner. Vidare anser respondenterna att det hade varit bra att det kom någonstans uppifrån, någon sorts utvärdering kring detta. Att någon börjar granska och titta hur det går, hur det har implementerats i kommunerna.

...om man gör en översyn kring hur medlingsverksamheterna ser ut i Sverige i dag, eller tillsyn kring det och ser vad som verkligen görs, tror jag hade varit bra.

Respondenterna uppgav att verksamheten skulle kunna utvecklas genom att ge samtliga gärningspersoner frågan om medling, att det inte ska ha någon betydelse vilken ålder man har. Någon enstaka kommun berättade att de trots rekommendationen vid 21 år, initierar ärenden i vissa fall även de som är äldre.

...jag hade önskat att alla hade fått frågan. Alltså att det inte ska ha med ålder att göra och man ska få ta ansvaret och försöka ställa tillräta den relationen som blivit skadad. Alltså den reparativa rättvisetänket skulle få mycket större genomslag.

Alltså, vi har ju sträckt oss lite över det när vi tycker att det fyller ett gott syfte. Man måste vara flexibel där. Jag har fått ärenden av polisen där gärningspersonen är över 21, jag har en 23 åring här som hade varit jätte bra, till och med där brottsoffret tog upp medling. Och då är det jätte viktigt att man kan möta dem i de och inte bara titta på åldersgränsen. Så jag tänker att det får ju vara upp till var och en medlingsverksamhet att avgöra vad man tycker att man kan erbjuda.

Respondenterna framförde sin önskan om att utvidga verksamheten till att medla i alla typer av brott, detta skulle även göra att medling skulle bli betydligt mer omfattande och möjlig för fler parter. En annan syn på utveckling av verksamheten berörde medlarnas respektive tjänster, respondenterna menade att genom att tillsätta en hel tjänst bara för medlingsarbete i kommunerna skulle troligtvis leda till snabbare utveckling och resultat vad gäller antalet medlingsärenden.

Jag har en önskan eller en vision, man måste ju ha önsknings i ett jobb som är ganska begränsat. Jag vill gå vidare till att vi tar andra brott/.../kanske fängelsebrott, alltså högre på straffskalan.

Har man en tjänst som bara är medling, så tror jag att det blir fler medlingar när man hela tiden kan jobba för det/.../som det är nu så har jag ingen möjlighet att göra allt det kring medling som jag skulle vilja eftersom det ingår i ens tjänst.

Medlarens behov av kontakt och samspel med andra människor kan ses utifrån G.H. Meads teori om symbolisk interaktionism (Giddens, 2003). Teorin beskriver hur vi människor förlitar oss på gemensamma symboler och tolkningar i samspel med varandra. Vi lever i en rik symbolisk värld där praktiskt taget alla samspel mellan människor sker genom någon form av dialog. Betydelsen av att infinna sig med andra människor och byta erfarenheter kan liknas vid respondenternas uttalande kring önskan om att framöver bilda ett bättre nätverk för medlingens utveckling.

4.5.1 Medlarens syn på utveckling av yrkesrollen

Centrala begrepp som återkommer från respondenterna är tid, nätverk, vidareutveckling samt en önskan om en mer närvarande tillsynsmyndighet.

Jag tycker att det är lite synd med medling att det finns ingen, ja det är socialstyrelsen som är tillsyns liksom, men innan var det ju Brå tror jag och då var de mer tydligt styrda. Detta var innan min tid, men som jag har förstått det så var det mer gemensamma träffar. Det tycker jag är synd, för det blir inte rättsäkert om inte alla jobbar på ungefär samma sätt. Det är klart att jag hade önskat att det fanns mer av det och vidareutveckling.

Då tror jag på det här med nätverk liksom, det här med gemensam handledning skulle man kunna ha om man går över kommungränserna liksom och att man får möjlighet att diskutera ärenden och så, nu har de ju det bra för nu kan de vara två i alla ärenden och det är bra för då har man möjlighet att reflektera efteråt.

Det hade varit bra att ha tid och jobba lite mer utåt, känner jag. Att informera lite mer om medling och lyfta upp det lite mer/.../ Sen är det ju klart, det är ett par år sedan vi gick den här utbildningen och det hade varit bra att ha någon kompletterande utbildning kring det.

Respondenterna upplever att nätverk samt vidareutbildning är två centrala delar i deras egna utveckling som medlare. Tidigare år har Brå haft diverse utbildningar men i dagsläget saknas den möjligheten. Respondenterna uppger en önskan om en eventuell vidareutbildning, i enighet med Brås, för att kunna förbättra sig som medlare. Utvecklingen av medlarens profession kan ses utifrån G.H. Meads teori om symbolisk interaktionism (Giddens, 2003). Genom att tillsammans med andra människor utbyta symboler, stärks och utvecklas vi som människor i den bemärkelsen att vi ökar våra kunskaper om ett eller flera specifika områden. Medlarens utveckling av sin profession kan även relateras till Goffmans rollteori (Payne, 2002). Genom att människor utövar sociala samspel så får vi mer kunskap om varandra och denna kunskap kan ses som en utveckling av individens möjlighet till skapandet av nya roller.

5. Sammanfattning och slutdiskussion

I kapitel fyra har det material vi samlat in under arbetets gång redovisats och analyserats. Vidare följer en sammanfattning över resultatet samt vår personliga reflektion över det insamlade material uppsatsen har resulterat i.

Vårt syfte var att undersöka och beskriva medlars metoder och förhållningssätt i arbetet med gärningspersoner och brottsoffer. Vidare ville vi undersöka hur medlare förhåller sig till det professionellt syrenade regelverk som råder samt hur medlare ser på den framtida utvecklingen utifrån sitt eget och verksamhetens perspektiv. För att uppfylla detta syfte önskade vi komma i kontakt med yrkesverksamma medlare i Skåne län. De frågeställningar vi önskade besvara var:

- Hur beskriver medlare sitt uppdrag utifrån sina erfarenheter?
- Vilka metoder använder sig medlare av för att kunna genomföra medling mellan gärningsperson och brottsoffer?
- Vad anser medlare är viktigt att tänka på för att upprätthålla ett professionellt förhållningssätt?
- Hur ser medlare på sitt utförande av arbetsmetoder och förhållningssätt i relation till det professionellt styrande regelverket?
- Hur ser medlare på den framtida utvecklingen utifrån sitt eget och verksamhetens perspektiv?

Vår uppfattning är att det syfte vi hade med uppsatsen har fullgjorts, samt att undersökningen har besvarat de frågeställningar som utformats. Här efter följer en sammanfattning av resultatet av undersökningen varvat med vår egen diskussion.

Efter genomgång av relevant litteratur kom vi till insikt om att kunskapen kring detta område var mycket begränsad och därmed presenterar vi ett outforskat ämne. I resultatet framkom det att medlarna betonar att det är viktigt att upprätthålla opartiskheten och neutraliteten i arbetet med medling samt att det är viktigt att skapa en bra relation till båda parterna. Metoden som medlarna använder sig av skiljer sig inte avsevärt åt, förutom Brottsförebyggande rådets handbok tillämpas lösningsfokuserat förhållningssätt, motiverande samtal samt en humanistisk metod. Eftersom medling anses vara ett ganska ensamt yrke då man arbetar

mycket själv, ser samtliga medlare fram emot att framöver skapa nätverk med andra kommuner för att utbyta erfarenheter och kunskap och genom detta utveckla sin yrkesroll samt medlingsverksamhet.

När vi började leta efter relevanta respondenter till vår studie trodde vi inte att det skulle bli några svårigheter. Vårt urval avgränsades till Skåne län med 33 kommuner och där varje kommun ska kunna erbjuda medling. Det visade sig dock att många kommuner hade slagit samman sina verksamheter och genom detta fanns det inte så många tänkta respondenter som vi trodde. Vissa medlingsverksamheter hade upphört efter ett projekts nedläggning, vilket visade sig att ansvaret då hade lagts tillbaka på kommunerna. De tillsatta medlarna i respektive kommun hade inte börjat sitt arbete med medling och då blev detta ointressant för oss eftersom de inte kunde delge något relevant material till vår studie. Trots svårigheterna med att finna relevanta intervjupersoner, anser vi att urvalet är representativt för medlingsverksamheterna i Skåne län. Detta grundar vi på att vi intervjuat både stora respektive små kommuner samt att våra respondenter har arbetat länge som medlare och skaffat sig erfarenheter. Vidare har vi intervjuat två medlare, två samordnare och en koordinator, vilket medför att vi tagit del av en heltäckande bild av medlingen som verksamhet i Skåne.

Flertalet respondenter uppgav att de inte riktigt visste vilken metod de tillämpar sig av i arbetet med medling, utan att de använder sig främst av Brottsförebyggande rådets utbildning och deras handbok. Under intervjuernas gång kom det dock fram lite alternativa metoder till Brås handbok, detta då respondenterna relaterade till sina övriga arbetsuppgifter i sin anställning. De metoder som berördes var lösningsfokuserat förhållningssätt, motiverande samtal samt en humanistisk metod. Medlarnas övriga arbetsuppgifter ligger hand i hand med medlingsarbetet, då anställningarna som förutom medlare innefattar fältsekreterare, socialsekreterare och brottsofferstödjare. Dessa yrkesroller innebär ofta möten med ungdomar, olika former av samtalsmetoder samt framtidsutsikter. Att ha fler än en profession i sin anställning anser vi som positivt i den bemärkelsen att ju fler arenor yrkesrollen har desto bredare är kunskapen. När vi reflekterar över de negativa bitarna med att ha andra arbetsuppgifter än enbart medling är tiden ett återkommande mysterium. Medlarna uppgav att de inte hinner med allt som de skulle vilja gällande medling. Respondenterna skulle vilja informera mer kring medling och jobba mer utåt för att få in fler ärenden. Vi upplever att

studiens alla respondenter brinner för sitt arbete och vill verkligen framhålla och betona hur viktigt det är för samhället att medling erbjuds till parterna. Trots kommunernas ekonomiska begränsning är det väldigt synd att kommunerna inte avsätter mer finansiella medel till att utveckla och satsa på medlingen. Vad vi har förstått när vi har träffat medlarna så råder det i alla fall ingen brist på engagemang.

När vi som intervjuare besökte respondenterna för en intervju kände vi oss lite nervösa inför situationen som var ny för oss båda. Det tog dock inte många minuter förrän respondenternas positiva bemötande hade smittat av sig på oss. Det var så tydligt att respondenterna förmedlar trygghet och lugn och att de är professionella i sitt arbete. Respondenterna betonar att det är parternas möte och att medlaren endast är ett redskap i mötet samt att det är medlarens roll i mötet att upprätthålla balansen i rummet.

Lagen om medling med anledning av brott är en ramlag, det vill säga att det finns tolkningsutrymme. Respondenterna anser att lagen är otydlig och övergripande och detta kan förklaras utifrån att det är en ramlag. Vidare anser respondenterna att medling är ett bra komplement till rättsprocessen eftersom att parterna, speciellt brottsoffret, får berätta om känslorna och upplevelserna som brottet har medfört. I en rättegång har parterna en företrädare i målet, och möjligheten till att uttrycka sig finns inte i samma utsträckning. I rättsprocessen talas det inte om några känslor som brottet medfört, som det däremot görs i ett medlingsmöte. I ett förmöte ska medlaren bli informeras av parterna, om deras avsikt att medla och hur de känner inför att träffa den andra parten. Det är sen upp till medlaren att avgöra om ett medlingsmöte ska bli aktuellt. När det gäller det rådande regelverket ser vi det som positivt att det är en ramlag, eftersom det är upp till varje medlingsverksamhet att avgöra om det kan bli en genomförbar medling. Om lagen däremot hade varit tvingande så hade risken för en ytterligare kränkning för brottsoffret kunnat uppstå, vilket inte är acceptabelt. I enighet med medlarna så anser även vi att medling är ett bra komplement till rättsprocessen, förutsatt att medling sker med goda avsikter från båda parter.

Respondenterna ser fram emot att bilda nätverk med varandra för att dela med sig och ta del av varandras kunskap. Vidare uppges att de har hört talas om att ett sådant projekt är på ingång, och ser mer än positivt på detta. Att vara medlare är ett ganska ensamt yrke eftersom de inte är så många. Att träffa andra medlare och samtala kring specifika men även generella

ärenden, kan medföra att den enskilde medlaren skaffar sig erfarenheter som denne annars inte haft möjlighet till. Detta anser vi vara viktigt, just att utbyta erfarenheter, även om medlaren har medlat i många år. Precis som i alla andra yrken blir man aldrig fullärd. En annan respondents aspekt på att ha gemensamma träffar med andra medlare, är att arbetet inte blir rättssäkert om inte alla jobbar på ungefär samma sätt. Vi håller med angående denna synpunkt, genom våra intervjuer har vi förstått att samtliga medlare i Skåne arbetar på olika sätt, men ändå inom ramarna för lagen. Att träffa andra medlare skulle göra att kunskapen hos medlaren ökar och därmed ökar även rättssäkerheten.

Genom att undersöka medlares metod och förhållningssätt i förhållande till parterna samt till rådande regelverk, har vi tillförskaffat oss mycket ny kunskap och vi hoppas att även andra som är intresserade av socialt arbete kan ta del av vår undersökning.

Referenslista

Brottsförebyggande rådet (2003). *Medlingens filosofi*. Apropå 4-5/2003.

Brottsförebyggande rådet (2005). *Medling vid brott i Sverige under 2000-talet*. Rapport 2005:14

Bryman, Alan (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 2. uppl. Malmö: Liber

Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning. (2002)
Stockholm: Vetenskapsrådet

Giddens, Anthony & Birdsall, Karen (2003). *Sociologi*. 3., omarb. uppl. Lund:
Studentlitteratur

Hartman, Jan (2004). *Vetenskapligt tänkande: från kunskapsteori till metodteori*. 2., Lund:
Studentlitteratur

Larsson, Sam, Lilja, John & Mannheimer, Katarina (red.) (2005). *Forskningsmetoder i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur

Lindell, Bengt. (1999) *Alternativ tvistlösning*. Uppsala: Iustus förlag.

Nehlin, C, Lindström, P & Svanberg, K. (1998) *Medling vid brott: om mötet mellan unga gärningsmän och brottsoffer*. Södertälje.

Norman, Jan. (1999) *Medling och andra typer av ADR alternativ konfliktlösning*. Uppsala:
Iustus förlag.

Odén Niklas, Wahlin Lottie, Lind Eleonore, Carling Eva (2007) *Medling vid brott: en handbok*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet

Payne, Malcolm. (2002) *Modern teoribildning i socialt arbete*. Stockholm: Natur och kultur.

Repstad, Pål. (1999) *Närhet och distans: kvalitativa metoder i samhällsvetenskap*.
Studentlitteratur, Lund

Regeringens Proposition 01/2002:126. *Medling med anledning av brott*

Rytterbro, Lise-Lotte. (2002) *Medling – möten med möjligheter: en analys av en nygammal reaktion på brott*. Kriminologiska institutionen, Stockholms universitet.

Sehlin, Staffan. (2009) *Förebygger medling återfall i brott bland unga gärningsmän?: en återfallsstudie av medlingsverksamheterna i Hudiksvall och Örnsköldsvik*. Print och media, Umeå universitet.

Sjöberg, K & Wästerfors, D. (2008) *Uppdrag forskning: konsten att genomföra kvalitativa studier*. Malmö: Liber.

Svensk Författningssamling Lag (2001:453): *Socialtjänstlag*. 2011-05-14

Svensk Författningssamling Lag (2002:445): *Om medling med anledning av brott*. 2011-03-14

Svensk Författningssamling Lag (2006:901): *Lag om ändring i socialtjänstlagen*. 2011-05-02

Svenskt forum för medling: *Vad är medling?* 2011-03-15

www.thesweden.se/content/view/3/8/ (FIRO-teorin).

Thurén, Torsten (2009). *Vetenskapsteori för nybörjare*. 2., [omarb.] uppl. Stockholm: Liber

Trost, Jan. (1997) *Kvalitativa intervjuer*. 2:a upplagan, Studentlitteratur, Lund.

Watt Boolsen, Merete (2007). *Kvalitativa analyser: [forskningsprocess, människa, samhälle]*. 1. uppl. Malmö: Gleerup

Intervjuguide

Bilaga

Avsikten med vår studie är att undersöka medlares arbetsmetoder och förhållningssätt i relation till gärningsperson och brottsoffer. Vi vill även undersöka hur medlare förhåller sig till det professionellt styrande regelverk som råder samt hur medlare ser på den framtida utvecklingen utifrån sitt eget och verksamhetens perspektiv.

Bakgrundsfrågor:

- Kan du berätta lite om din bakgrund som medlare.
- Vad har du för utbildning, har du någon speciell medlarutbildning.
- Vad är det som gör att du vill arbeta med just medling vid brott.

Metod:

- Vilka metoder använder du dig av i ditt arbete som medlare.
- Om ja, är arbetsmetoden något som du tänker på dagligen i mötet med gärningsperson och brottsoffer.
Använder du olika metoder beroende på vilket brott du medlar i.
- Om nej, på vilket sätt arbetar du då, har du några andra uppsatta riktlinjer för att kunna genomföra medling.

Förhållningssätt:

- Vad anser du är viktigt att tänka på för att upprätthålla ett professionellt förhållningssätt.
- Hur ser du på din egen roll i medlingsprocessen, vilka ser du som dina arbetsuppgifter.
- Tror du att ditt förhållningssätt har någon påverkan på medlingsprocessen.
- Om ja, i så fall på vilket sätt.

Regelverket:

- Hur ser du på utförandet av ditt arbete i relation till det styrande regelverk som råder
- Upplever du några svårigheter i din yrkesroll vad gäller neutralitet och opartiskhet
- Om ja, i så fall på vilket sätt.

Framtida utveckling:

- Hur ser du på din egen möjlighet till utveckling inom arbetsområdet samt
- Hur ser du på verksamhetens möjligheter till utveckling.

Övrigt:

Finns det något du vill tillägga som du tycker att vi har missat att beröra

